

• заміну стилістичного прийому на інший: (антитеза та еліпсис – антитеза та алітерація) *Celina ahí sin estar... – Селіна тут і не тут...*;

• заміну стилістичної фігури на усталений вираз: (метафора) *el aplauso de vidrios rotos que cerró el refrán de Anita – аж поки затремтіли шибки від оплесків у відповідь на прислів'я Аніти*.

Усі ці засоби перекладу дозволяють зберігати стилістичний прийом висування та в цілому поетичний ефект твору оригіналу, і в той же час, є адекватними для сприйняття україномовного читача.

Отже, висування є когнітивною операцією та стилістичним прийомом у формуванні стилю автора оригінального тексту. Воно має ідеологічну та комунікативно-оцінну функції, тобто передає як композиційний задум автора, так і імпліцитно виражає його ставлення до нього. Х. Кортасар у своїх оповіданнях широко використовує стилістичні фігури для реалізації висування, зокрема, як показує аналіз творів, у кульмінаційних моментах оповідання. Метафора, метонімія, паралелізм, еліпсис та алітерація вживаються для втілення ідеї існування паралельних світів, буття сновидіння та перехід героя в іншу реальність. Проведений аналіз свідчить, що у перекладі поетичний ефект зберігається шляхом пошуку контекстуальних відповідників в українській мові, семантичного калькування образу, заміни стилістичної фігури на усталений вираз. Вживання синонімів задля уникнення повторів та втрата паралелізму конструкцій призводить до зниження поетичного ефекту твору.

Список використаних джерел

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. (Стилистика декодирования). // И. В. Арнольд – М.: Просвещение, 1990.
2. Болотнова Н. С. Коммуникативная стилистика текста. Словарь-тезаурус. / Н. С. Болотнова. – М.: Флинта: Наука, 2009.

3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К, 2006.

4. Boase-Beier J. A critical Introduction to Translation Studies / J. Boase-Beier. – London: Continuum International Publishing Group, 2011.

5. Boase-Beier J. Stylistic Approaches to Translation / J. Boase-Beier. – Manchester: St. Jerome, 2006.

6. Chesterman A. The Unbearable Lightness of English Words / A. Chesterman // Text, Processes, and Corpora: Research Inspired by Sonja Tirkkonen-Condit. Publications of the Savonlinna School of Translation Studies 5 / eds. by A. Chesterman, T. Puurtinen, H. Stotensbury. – Joensuu: University of Joensuu, 2007. – P. 231–241.

7. Gutt E.-A. Translation and relevance / E.-A. Gutt. – Manchester: St. Jerome Press, 2000.

8. Halverson S. L. A Cognitive Linguistic Approach to Translation Shifts / S. L. Halverson // Belgian Journal of Linguistics. – 2007. – 21. – P. 105-121.

9. Havranek B. The Functional Differentiation of the Standard Language // Prague School Reader on Esthetics, Literary Structure and Style. – Georgetown: Georgetown University Press, 1964. – P. 3–16.

10. Jakobson R. Linguistics and Poetics / R. Jakobson // Style in Language / ed. by Th. A. Sebeok. – Cambridge: MA: MIT Press, 1960.

11. Langacker R. W. Universals of Construal / R. W. Langacker // Proceedings of the Nineteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society: General Session and Parasession on Semantic Typology and Semantic Universals. – 1993. – P. 447-463.

12. Leech G. N. Style in Fiction / G. N. Leech, M. H. Short. – London: Longman, 1981.

13. Mukarovsky J. Standard Language and Poetic Language / J. Mukarovsky // Prague School Reader on Esthetics, Literary Structure and Style. – Georgetown: Georgetown University Press, 1964. – P. 17–30.

14. Stockwell P. Cognitive Poetics: An introduction / P. Stockwell. – London: New York: Routledge, 2002.

15. Talmy L. Towards a Cognitive Semantics / L. Talmy. – Cambridge: MA: MIT Press, 2000.

16. Tsur R. Aspects of Cognitive Poetics [Electronic resource] / R. Tsur. – Mode of access: <https://www2.bc.edu/~richarad/lcb/fea/tsur/cogpoetics.html>.

17. Van Peer W. Introduction to Foregrounding: a State of the Art / W. Van Peer // Language and Literature. – 2007. – 16 (2). – P. 99–104.

18. Кортасар Х. Таємна зброя / пер. Ю. Покальчука. – К.: Дніпро, 1983.

19. Cortázar J. Final del Juego / J. Cortázar // Editorial Sudamericana – 1970.

20. Cortázar J. Bestiario / J. Cortázar. – Madrid: Punto de Lectura, 2006.

Надійшла до редколегії 25.09.14

I. Orlova, cand. of Philol., associated prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

STYLISTIC PROMINENCE AS A FEATURE OF AN AUTHOR'S STYLE IN THE ORIGINAL TEXT AND ITS TRANSLATION

The article deals with the concept of stylistic prominence as a cognitive feature of an author's style. We define its ideological, interpersonal and textual functions that represent the three strands of meaning in any text. We analyze quantitative and qualitative means of the linguistic realization of stylistic prominence in the text. Cortazar's short stories served as the basis for the analysis of prominence in Ukrainian translations. Neutralization of stylistic prominence in translation is followed by the downgrading of the poetic effect of the text.

Key words: cognitive grammar, author style, prominence, poetic effect, adequacy in translation.

И. Орлова, канд. филол. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СТИЛИСТИЧЕСКИЙ ПРИЕМ ВЫДВИЖЕНИЯ КАК ХАРАКТЕРИСТИКА СТИЛЯ АВТОРА В ОРИГИНАЛЕ И В ПЕРЕВОДЕ

Рассматривается стилистический прием выдвигения как когнитивная составляющая стиля автора. Определяются функциональное значение выдвигения в рамках целого текста, а именно его концептуальная, оценочно-коммуникативная и текстовая функции. Анализируются количественные и качественные способы речевой реализации выдвигения. На примере рассказов Х. Кортасара и их украинских переводов анализируются способы передачи выдвигения в переводе. Нейтрализация выдвигения при переводе приводит к снижению поэтического эффекта художественного произведения.

Ключевые слова: когнитивная грамматика, стиль автора, выдвигение, поэтический эффект, адекватность в переводе.

УДК 811.131.1'06=161.2'255: 2

Юлія Чернишова, канд. филол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПЕРЕКЛАД СУЧАСНИХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ У КОНТЕКСТІ ФУНКЦІЙ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ

Аналізуються функції релігійного дискурсу, які зумовлюють основні проблеми перекладу сучасних християнських текстів: репрезентативна та комунікативна. Виокремлюються стратегії перекладу, які дозволяють відтворити ці засадничі функції релігійного дискурсу.

Ключові слова: релігійний текст, релігійний дискурс, переклад релігійних текстів.

На відміну від широко досліджуваного біблійного перекладу, переклад сучасних релігійних (християнських) текстів не так давно і не так часто стає предметом

наукових розвідок. Втім, у сучасному суспільстві постійно зростає потреба у більшому розумінні культур та релігій. Переклад сучасних релігійних текстів ставить

перед перекладачем проблеми дещо іншого роду, аніж переклад біблійних чи літургійних текстів, і має орієнтуватися на зовсім інший набір функціональних доміант, ніж переклад нерелігійних текстів (наприклад, художніх чи спеціальних).

Структура, характер, композиція мовних засобів, які використовуються автором сучасного релігійного тексту і, відповідно, перекладачем, безпосередньо залежать від пріоритетності тієї чи іншої функції релігійного дискурсу в кожному окремому випадку. Це зумовлює *актуальність* та необхідність виокремлення дискурсивних функцій, що мають визначальну роль для вибору перекладацької стратегії та засобів.

Об'єктом дослідження є сучасний релігійний, зокрема, християнський дискурс, а предметом – дискурсивні функції та їх роль при виборі засобів відтворення сучасних релігійних текстів українською мовою.

Є. В. Бобирьова [2] виділяє дискурсивні та інституційні функції релігійного дискурсу. До дискурсивних, тобто таких, що властиві будь-якому типу дискурсу, і які мають специфічне забарвлення в релігійному спілкуванні, дослідниця відносить репрезентативну, комунікативну, апелятивну, експресивну, фатичну та інформативну функції. Інституційні функції релігійного дискурсу, характерні лише для даного виду комунікації, включають функції, що регулюють існування релігійної спільноти, функції, що регулюють відносини між його членами, та функції, що регулюють світовідчуття члена соціуму.

На перше місце за ступенем актуальності Є. В. Бобирьова ставить апелятивну функцію релігійного дискурсу внаслідок обов'язкової, на думку дослідниці, апеляції релігійного дискурсу в усіх його проявах до волі та почуттів людини або апеляції людини до всемогутності Бога. Друге по значенню місце відводиться емотивній або експресивній функції. Репрезентативна функція займає в класифікації Є. В. Бобирьової третє по значенню місце.

На нашу ж думку, саме *репрезентативна функція* є пріоритетною для релігійного дискурсу, адже й сама Є. В. Бобирьова визначає її як функцію представлення, відображення фактів та явищ дійсності одиницями мови. Отже, це функція концептуалізації релігійної картини світу. Тому першочерговими для перекладу стають особливості вербалізації релігійної картини світу, причому в двох площинах: по-перше, це особливості об'єктивації релігійної картини світу мовними засобами, якими володіє людина; по-друге, кожна мова вербалізувала релігійну картину світу по-своєму, отже, мовні аспекти перекладу слід розглядати в такому разі у тісному зв'язку з концептуальними аспектами – особливостями вербалізації релігійної картини світу в текстах оригіналу та перекладу.

Предмет релігії називають різними термінами: *таємниця, божество, інше, щось важливе, Бог, numinosum, Sacrum*. Складнощі з номінацією предмета релігії М. Войтак пов'язує з властивими цьому предмету екзистенційною трансценденцією, особовим характером, найвищою вартістю. Його специфічною референцією є віднесення до трансцендентної, таємничої, складнодоступної сфери сакрум [10, с. 310].

Переклад релігійних текстів – це й переклад текстів про Бога, і текстів Бога до людей (біблійні тексти), і текстів до Бога (молитви, сповідь). Предметом релігійних текстів, отже, є завжди і в першу чергу, сфера сакрального (релігійного).

Констатуючи наявність широкої та різноманітної тематики в сучасних релігійних текстах, слід підкреслити, що характерною особливістю релігійних текстів, яка й виокремлює їх із загалу текстів іншого змісту, є релігій-

на тематика. Релігійні смисли представлені мовними засобами і об'єктивуються значною мірою в релігійній лексиці. В цьому дослідженні ми концентруємося виключно на християнській лексиці і не розглядаємо спеціальну лексику інших релігійних течій.

Сфера специфічних релігійних смислів, які втілюються за допомогою мовних засобів, або сфера релігійного [4; 5] визначає, на нашу думку, головні особливості та проблеми перекладу сучасних релігійних текстів.

Чимало дослідників, по-різному формулюючи думку, визначають домінантою, властивою для всіх релігійних текстів, вимір фідеїстичної комунікації, тобто основною категорією релігійних текстів є категорія сакральності в тому чи іншому ступені залежно від ступеня сакральності самого релігійного тексту. Так, В. Ю. Лебедев [6] виділяє "ядерні" специфічні сакральні смисли та "периферійні", пов'язані з особливостями сакрального жанру, теми, епохи створення. До ядерних метасмислів дослідник відносить "двосвіття", "велич трансцендентного", "зустріч світів". Це метасмисли – смисли більш високого рівня, що є родовими по відношенню до інших [4].

Окрім лексичних вербалізаторів категорії сакрального, на думку дослідника, синтаксичні особливості сакрального тексту як, наприклад, паралелізми, симетричні конструкції, велика кількість підрядних речень, означень слів, що позначають суб'єктів релігійного акту, інверсії також виконують функцію вербалізації сакральних смислів: частота вживання означень у молитвах означає підсилене прохання, інверсія покликана відтворити "потойбічність", вивести текст зі сфери дії "профанних норм синтаксису", використання паралелізмів відтворює метасмисл "апофатичність" [6].

Сакральність – це здатність тексту сприяти виходу реципієнта до світу специфічних сакральних смислів, занурюючи його до відповідного дискурсу [5]. М. Еліаде (розвиваючи ідеї Е. Дюркгейма та Р. Отто) відносить сакральне до числа найважливіших "патернів" релігійної свідомості [9]. Говорячи про сакральне, слід зауважити, що ми вживаємо цей термін для означення сакрального у його вужчому, суто релігійному сприйнятті. Сакральне у нашому розумінні стосується релігії: "розглядаємо **сакральне** як особливу концептосферу, вживаючи відповідний термін передусім на позначення **сукупності концептів, наповнених релігійним смислом**" [3, с. 128].

Ю. В. Романченко, користуючись назвою "теологічний дискурс", виділяє поряд із когнітивною, комунікативною, просвітницько-напоумувальною, регулятивною, інтегративною функціями теологічного дискурсу сакральну функцію, яка безпосередньо пов'язана з усією релігійною сферою комунікації та полягає в тому, що богіпознання здійснюється через містичне спілкування зі світом божественного [7].

Незважаючи на те, що не всі релігійні тексти є сакральними, більшою чи меншою мірою категорія сакральності властива цим текстам. Хоча сучасні релігійні тексти не знаходяться в чіткій опозиції до світських текстів, у них все ж таки об'єктивуються метасмисли "двосвіття", "трансцендентність", а, отже, сучасний релігійний текст знаходиться між профанним і сакральним. На погляд С. Р. Абрамова, сакральність тексту не визначається кожним його елементом – стилістичною забарвленням словом, граматичною категорією чи фразеологічною одиницею. Скоріше певні елементи, які можна було б назвати **маркерами сакральності**, надають всьому комунікативному простору тексту цю якість [1, с. 264].

Відтворення репрезентативної функції створює значні проблеми при перекладі сучасних релігійних текстів. Адекватна експлікація релігійних концептів, наприклад, в українських перекладах італійських текстів стає мож-

ливою за умови дотримання *перекладацьких стратегій, покликаних розмежувати сакральну та буденну мови*: архаїзації тексту перекладу, точності у відтворенні біблійних, літургійних цитат, збереження релігійних образів, метафор, символів, сталих епітетів, використання клішованих елементів, збереження латинських виразів, специфікації контексту, вибору синонімів, що більшою мірою включені до системи релігійних уявлень та асоціацій.

Стосовно мови, що використовується в релігійній комунікації, дослідниками відзначається її антиномічний характер, який і зумовлює основні проблеми перекладів та неможливість єдиного підходу до перекладу релігійних текстів: мова, яка використовується релігійною спільнотою, є не тільки засобом вираження Істини, але й мусить бути засобом комунікації [8, с. 46-47]. Ця антитеза проявляється також і в такому протиріччі: з одного боку, Церква намагається створити спільний когнітивний простір віруючих, спільну сферу невербалізованих і вербалізованих асоціацій; з другого боку, вона відкрита для всіх людей і не є замкненою езотеричною спільнотою. Чимало релігійних текстів написані і спрямовані не тільки до віруючих своєї конфесії, а, взагалі, до всіх людей.

Комунікативну функцію, функцію спілкування, Є. В. Бобирьова визначає як пріоритетну для мови взагалі та для релігійного дискурсу зокрема. Втім, на нашу думку, комунікативна функція релігійного дискурсу буває дещо відсунута на задній план по відношенню до такої засадничої функції, як репрезентативна, оскільки саме функція репрезентації сакрального світу, характерна для будь-якого релігійного твору, відрізняє релігійне мовлення від усіх інших комунікативних актів.

Реалізація комунікативної функції релігійного дискурсу передбачає врахування перекладачем комунікативної компетенції реципієнтів і незбігу мовно-концептуальних картин світу, створення додаткової інформаційної надлишковості завдяки поясненням, тлумаченням, коментарям, паралельному наданню декількох синонімів. Тим не менш, орієнтація на реципієнта не означає в релігійному перекладі можливості зміни основного тезаурусу, заміни біблійних образів, релігійних символів, назв. Такі невірні перекладацькі рішення спостерігаємо переважно у перекладах світських масмедіа, що пов'язано з недостатньою професійною підготовкою перекладача, наданням особистої позиції перекладача щодо події, намаганням акцентувати увагу на речах, відмінних від авторської інтенції.

Слід зауважити, що ступінь перекладацької адаптації сучасних релігійних текстів пов'язаний із жанровою приналежністю твору. Жанри релігійних текстів можна поділити на більш езотеричні, закриті, та менш езотеричні, відкриті.

До більш "езотеричних" жанрів можна віднести жанри спілкування з Богом (молитва, літургія). Молитовна мова, як і літургійна, не претендує на повну зрозумілість. "Езотеричними" є й богословські тексти, і їхній переклад, якщо він орієнтований на спеціалістів. У перекладах молитов і богословської літератури (якщо переклад орієнтований на спеціалістів) не застосовуються пояснення інформації.

Менш "езотеричними" релігійними жанрами є проповіді, послання, інформаційні повідомлення релігійних ЗМІ з огляду на те, що історично вони виникали саме для пояснення вчення. Оскільки християнська література, яка створюється навколо Святого Письма, має за мету саме пояснення складних і незрозумілих місць, її переклад орієнтований більшою мірою на реципієнта, ніж переклад молитов чи богословських творів. Але це не означає цілковитої зміни функціональної домінанти перекладу. Перекладацькі стратегії все одно орієнтовані, в першу чергу, на відтворення доктринального смислу, але до цього завдання додається завдання адаптації певної інформації з урахуванням комунікативної компетенції реципієнта. За нашими спостереженнями, найбільший ступінь адаптації мають переклади текстів проповідницького жанру та релігійних текстів для ЗМІ, найменший – віровчительні, богословські тексти, молитви.

Список використаних джерел

1. Абрамов С. Р. Сакральное и поэтическое как категории герменевтики / С. Р. Абрамов // Вест. РГГУ. – 2007. – № 4 (94). – С. 263–265.
2. Бобирева Е. В. Религиозный дискурс : ценности, жанры, стратегии (на материале православного вероучения) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Екатерина Валерьевна Бобирева. – Волгоград, 2007.
3. Вільчинська Т. П. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові 17–18 ст. : монографія / Тетяна Пилипівна Вільчинська. – Тернопіль : Джура, 2008. – 424 с.
4. Лебедев В. Ю. Мета-смысл "двоемирие" как один из ведущих конструкций религиозного освоения мира / В. Ю. Лебедев // Понимание как усмотрение и построение смыслов. – Тверь, 1997. – Ч. 1. – С. 14–20.
5. Лебедев В. Ю. Сакральность и обыденный дискурс / В. Ю. Лебедев // Язык, культура и социум в гуманитарной парадигме : сб. ст. – М. ; Тверь, 1999. – С. 78–81.
6. Лебедев В. Ю. Синтаксические особенности латинских сакральных текстов / В. Ю. Лебедев // Hermeneutics in Russia. – Issue 3. – 1998. – Vol. 2.
7. Романченко Ю. В. Коммуникативные и когнитивные основания для выделения теологического дискурса / Юлия Валентиновна Романченко // Актуальные проблемы лингвистического образования. – Самара, 2009. – С. 213–218.
8. Успенский Б. А. Язык богослужения и проблема конвенциональности знака / Борис Андреевич Успенский // Язык Церкви : материалы Междунар. богослов. конф. (Москва, 22–24 сент. 1998). – М., 2002. – С. 45–51.
9. Элиаде М. Священное и мирское / Мирча Элиаде / пер. с фр., предисл. и коммент. Н. К. Гарбовского. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.
10. Wojtak M. Czy można mówić o stylu człowieczej rozmowy z Panem Bogiem? / Maria Wojtak // Człowiek dzieło sacrum. – Opole, 1998. – S. 309–319.

Надійшла до редколегії 25.09.14

Yu. Chernyshova, cand. of Philol., associated prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TRANSLATION OF MODERN RELIGIOUS TEXTS IN THE CONTEXT OF RELIGIOUS DISCOURSE FUNCTIONS

The article includes analysis of the functions of religious discourse that determine the main problems of translation of modern Christian texts: the representative one and the communicative function. The strategies of translation allowing to recreate these functions are marked out.

Key words: religious text, religious discourse, translation of religious texts.

Ю. Чернышова, канд. филол. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПЕРЕВОД СОВРЕМЕННЫХ РЕЛИГИОЗНЫХ ТЕКСТОВ В КОНТЕКСТЕ ФУНКЦИЙ РЕЛИГИОЗНОГО ДИСКУРСА

Анализируются функции религиозного дискурса, обуславливающие основные проблемы перевода современных христианских текстов: репрезентативная и коммуникативная. Выделяются стратегии перевода, позволяющие сохранить эти функции религиозного дискурса в переводе.

Ключевые слова: религиозный текст, религиозный дискурс, перевод религиозных текстов.